

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 3 (101)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 3 (101)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 821.161.2-94.09 Королева
DOI 10.35433/philology. 3(101).2023.38-47

МОДУС СПОГАД У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ТВОРІВ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ

С. І. Ковпик*

У статті розглянуто специфіку та функції спогадів у структурі малих прозових жанрів Наталени Королеви. Авторка статті акцентувала на особливостях моделювання оповіді, котра розгортається у формі спогадів. Мета статті полягає в тому, щоб аналітично осмислити місце та функції спогадів у структурі сюжету малої прози Наталени Королеви.

У результаті аналізу було з'ясовано, що спогад варто розглядати як важливий компонент автобіографічної пам'яті, адже саме такі спогади належать до персональних та демонструють особистий досвід наратора. У спогадах автобіографічної пам'яті Наталени Королеви переживання себе як суб'єкта досвіду реалізується завдяки постійному вживанню таких персональних займенників: "я", "мені".

Помічено, що композиційно спогад у структурі оповідань Наталени Королеви зазвичай розміщений у пролозі, де авторка обґрунтовує причини, мотиви його реанімації та презентації, зазначає його значущість для її автобіографічної пам'яті. Ось тому письменниця вказує дату, рік або ж конкретне місце події, що надає таким спогадам переконливості та достовірності, а також підкреслює їхню важливість у формуванні життєвого досвіду авторки.

У більшості оповідань переважають епізодичні спогади, але є й такі, у яких презентовані значущі події в житті оповідачки, котрі стали для неї визначальними, карколомними. Окрім спогадів про пережитий досвід власних мандрівок, Наталена Королева легко ділиться з читачем спогадами про особистостей, із якими була знайома, та пропонує власні міркування про їхню долю, характеризує їхнє життя, виявляє свої симпатії чи антипатії. Саме в таких спогадах вона максимально відверта перед читачем.

Відзначимо, що в спогадах письменниця послуговується інтертекстуальними включеннями, котрі значно увиразнюють усі пережиті Наталеною Королевою емоції, а особливо під час її далеких археологічних мандрівок. Зазначимо, що інтертекстуальні включення в структурі спогадів також виконують певні функції, а саме: акцентуальні, образотвірні, ілюстративні.

У спогадах письменниця рефлексує власний життєвий досвід, а її згадки стають своєрідними маркерами минулого життя, за яким вона сумує, ностальгує.

* доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української та зарубіжної літератур
Криворізького державного педагогічного університету
kovpiks@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6455-5572

Ключові слова: спогад, інтертекстуальні включення, автобіографічна пам'ять, досвід, сюжет, самосвідомість.

THE MEMORY MODE IN THE LITERARY WORKS OF NATALENA KOROLEVA

Kovpik S. I.

The article examines the specifics and functions of memories in the structure of children prose genres of Natalena Koroleva. The paper is focused on the features of modeling the story unfolded in the form of memories. The purpose of the research is to analytically comprehend the place and functions of memories in the structure of the plot in the short prose by Natalena Koroleva.

As a result of the analysis, it has been found that the memory should be considered as an important component of the autobiographical memory. After all, these memories are private ones and demonstrate the personal experience of the narrator. In these autobiographical memories Natalena Koroleva introduces her personal experience of being the subject of experience. It can be easily identified due to the constant usage of personal pronouns such as "I", "me".

It has been noticed that the memory compositionally used in the structure of Natalena Koroleva's stories is usually found in the prologue, where the writer justifies the reasons, motives for its resuscitation and presentation, as it notes its significance for her autobiographical memory. That is why the writer indicates the date, the year or the specific place of events that supply such memories with persuasiveness and credibility. This way of writing also emphasizes their importance in the formation of author's life experience.

Episodic memories prevail in most stories, but there are also those in which significant events in the storyteller's life became important for her as decisive ones. In addition to memories of her own travels, Natalena Koroleva easily shares with the reader her memories of personalities who she was familiar with. Moreover, she offers her own thoughts about their fate, characterizes their life, reveals their preferences and displeasures. She is as truthful as possible with the reader while sharing these memories.

It should be pointed out that in her memoirs the writer uses intertextual inclusions that significantly emphasize all the emotions experienced by Natalena Koroleva, especially during her distant archaeological journey. The paper also highlights that intertextual inclusions in the structure of memories perform certain functions, namely: accentual, pictorial, illustrative ones.

In her memoirs, the writer reflects on her own life experience, and her memories act as peculiar markers of the past life, which she misses nostalgically.

Keywords: memory, intertextual inclusions, autobiographical memory, experience, plot, self-awareness.

Постановка наукової проблеми.

Одним із найуживаніших художніх прийомів Наталени Королеви в жанрах малої прози був спогад, адже саме завдяки йому письменниця мала змогу поринути в минуле, переосмислити його з новими відчуттями, маючи солідну валізу життєвого досвіду.

Зазвичай мисткиня зверталася до спогадів автобіографічної пам'яті, адже вважала їх "...одними з найприємніших речей" [б: 142] свого життя та називала їх "згадками". Епізодичні або розлогі спогади в текстах її творів суттєво розширювали художній простір малих прозових жанрів, нанизуючи події-спогади, як

намистинки, на сюжетну нитку оповіді в художньому творі. Структура спогадів, їхні функції в жанрах малої прози Наталени Королеви фактично не були предметом спеціальних літературознавчих досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом творчість Наталени Королеви досліджують активно з різних позицій та поглядів. Учені особливий акцент роблять на інтертекстуальності творів письменниці (Ю. Ковальчук, О. Переломова), а також продовжують ґрунтовно вивчати жанрово-стильові особливості текстів Наталени Королеви (О. Фірман), досліджувати мотиви

самотності в автобіографічних творах авторки (О.Смушак) та ін. Таке різноманіття підходів до вивчення творчості Наталени Королеви зумовлене тим, що її "дивосвіт" унікальний, потребує дуже скрупульозного вивчення, особливого аналітичного осмислення змістоформи творів.

По суті, тексти письменниці – благодатний матеріал для літературознавців, адже її елітарна, інтелектуальна творчість, майстерне дешифрування народних та античних міфів, модернізація малих жанрів прози свідчать про те, що Наталена Королева значно зміцнила інтелектуально-художній потенціал української літератури.

Тож **мета нашого дослідження** полягає в тому, щоб за допомогою аспектного аналізу вивчити та визначити місце й функції спогаду в структурі сюжету малих прозових жанрів Наталени Королеви.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Спогад у структурі сюжету твору літератури надає оповіді певної ліризації та дає змогу багатопланово зображувати реальну чи навіть вигадану дійсність. Саме особисті (автобіографічні) спогади стають у пригоді письменнику тоді, коли він прагне передати низку зорових, чуттєвих, слухових вражень, котрі оживляють оповідь, відкриваючи читачеві суб'єктивні переживання наратора. Такий спогад свідчить про довіру читачеві, про бажання поділитися власним минулим, яке спонукає автора пережити знову спектр різних емоційних станів: радість, сум, відчай, гордість тощо.

Нам імпонує думка О. Болотової, яка вважає, що "*Структура спогадів автобіографічної пам'яті визначається в першу чергу, перспективою у спогаді*" [1: 25]. Перспектива спогаду, на її думку, полягає в тому, що індивід спостерігає

за собою "збоку". Перспективи спогаду дають змогу виявити рівень самосвідомості наратора в художньому творі.

Ведучи мову про модус спогад, зосереджуємося на його властивості та функції в структурі сюжету малих прозових жанрів Наталени Королеви. Спогади – це особливо чуттєві образи з минулого, які можуть бути наділені як позитивним, так і негативним смислами та значеннями, тож, аналізуючи їх у структурі сюжетів новел та оповідань, особливу увагу звертаємо увагу на частоту звернень Наталени Королеви до різних за знанням спогадів і визначаємо їхні функції та місце в структурі сюжету, перспективу в спогаді, котра вказує на рівень самосвідомості авторки.

Помічено, що Наталена Королева до назви оповідання зазвичай додавала уточнення: "спогад", "згадка" або ж "зі згадок". Така вказівка відсилає читача до того, що ремінісценції становлять основу сюжету, а також спогад одразу налаштовує читача на особливе сприйняття часу, де минуле зображене з позицій теперішнього.

В оповіданні "Ані" спогад допоміг письменниці презентувати цікавий випадок із її археологічної експедиції до вірменського містечка Ані, а надихнула на цей спогад письменницю фотографія та дружні візити тих, із ким працювала в цій мандрівці. Чому саме цей спогад став ключовим у творі? Перш за все тому, що цей спогад приємний, позитивний, а ще він є цікавим для оповідачки, адже вона отримала досвід – участь у святі "із живими образами", на якому Наталена Королева була в образі матері Вірменії. Ця роль їй до вподоби й викликала захоплення в місцевих глядачів. Саме з того часу вона отримала титул друга вірменського народу.

Переповідаючи цей епізод, авторка пригадує певні деталі випадку в містечку Ані, а за допомогою інтертекстуальних включень презентує свою роль матері Вірменії під час

свята: "...Отже, мене, відповідно загризовану на "старшу жінку", прикували, на спосіб Прометей, у кайданах до скелі. І всі залишилися задоволені, у тому числі й я" [6: 172]. Згадка про Прометей підсилює значущість її ролі на святі.

Такого типу спогади можна класифікувати як спогади автобіографічної пам'яті. Це, по суті, персональні спогади, особистий досвід наратора, який залишив приємні відчуття та враження.

У спогаді автобіографічної пам'яті письменниці помітним є вживання персональних займенників "я", "мені", котрі підкреслюють переживання себе як суб'єкта досвіду: "...не було кому зображати Шамірам, Семірамиду! Бо з жіночого "персоналу" на розкопках була тільки я – єдина жінка! І на жадну "красуню" – та ще й таку "вславлену", як Семіраміда, я ніяк не надаюся" [6 : 172]. Цей спогад з автобіографічної пам'яті письменниці дав їй змогу також об'єктивно себе самопрезентувати: "Перш за все, бо я дуже "неімпозантна": дуже невеличка, худорлява – так на хлопця ще годилася б! – чорна, а моє "африканське" волосся ніяк не придає мені "краси", бо не хоче нічого знати про жадні "закони" фризійського мистецтва й "стає дибом", як у розлюченого kota, при найменшій возкості у повітрі. У "нормальну" погоду, суху, укладається само, як йому "подобається" [6 : 175].

У наступному оповіданні "Помпейська згадка" саме в назві твору фігурує лексема "згадка". Згадка, про яку йдеться в оповіданні також належить до зразків автобіографічної пам'яті письменниці. У структурі цього спогаду велике значення відіграє образ Помпеї, де Наталена Королева побувала на розкопках. Помпея згадується як особливе місце, а час, проведений там, подарував їй безцінний досвід спілкування з представниками різних культур. Жінка завоювала довіру італійців-копачів під

час архіологічних розкопок Помпеї тим, що була щира, разом із ними співала акафісти на честь "Мадонни Помпеяної", а тому симпатії кустодів (охоронців розкопок) не знали меж.

Отже, цей спогад є спробою презентації життєвого позитивного досвіду. Структура спогадів автобіографічної пам'яті визначається насамперед перспективою в спогаді. Якщо вести мову про перспективу в спогаді, то це унікальний спосіб особистого сприйняття інформації зі спогаду [6: с.25].

В оповіданні "Запорожець" сюжет твору побудований на епізодичних спогадах із часів юності письменниці, де вона апелює до періоду свого життя, коли їй було 19 років. Юнацька пам'ять зафіксувала колоритний образ генерала-запорожця Зл-на. Ця постать залишилася в дівочій пам'яті завдяки своїм поведінковим рисам: порядності, шляхетності. Сильне юнацьке враження від того, що на Кавказі зустріла справжнього українського козака-запорожця, закарбувалося на роки в пам'яті Наталени Королеви. Спогади авторки ніби розкручують кіноплівку всіх подій, котрі відбувалися з нею під час поїздки до Сухумі, де мешкав генерал-запорожець, а інтертекстуальні включення ("коли спочило, а місяць ще не виходив, – я порівнювала себе з бурсаками з "Вія" [6: 8]) увиразнюють усі пережиті нею емоції під час тієї мандрівки. Авторку спогадів вразило те, що генерал-запорожець так добре зберіг свою ідентичність та ні в якому разі не цурався того, що він українець. Він говорив українською, а в його поведінковій манері все нагадувало риси запорожців – справжніх лицарів степу.

Зафіксувала пам'ять дівчини цікавий факт про її нового знайомого: він ніколи не їздив з охороною, як усі тодішні генерали, а тримав у кишнях листи, написані кількома мовами, у яких він повідомляв: "Я, Іван

Михайлович Зл...ин, всемилостивіишому царю своєму генерал, а вам, сучим синам, – начальник, 11 чув, що ви нахваляється мене вбити. Так от, щоб ви не поранили або не вбили когось помилково, цим оголошую вам, що від нині виходитиму лише в білій черкесці з помаранчевого кольору башиком. Папаху матиму сіру. Коли хочете вбити, вбивайте, лише не забудьте, що тоді ще й ваші правнуки мене споминатимуть!" [б: 10–11]. Письменниця відзначила, що дух цього тексту перегукувався з духом історичного листа запорожців до турецького султана, тобто в цьому випадку інтертекст виконав акцентувальну функцію.

Згадка, у якій наратор у ролі спостерігача, презентована в оповіданні "Циганський Великдень", жанр якого Наталена Королева визначила так: "фрагмент спогадів". На початку розповіді авторка-оповідачка вказала на причину свого спогаду: "...пережити повніше згадку про радість першого Воскресення" [б: 61]. Саме емоційне почуття радості стало вагомою рушійною силою до реанімації спогадів. Отже, цей спогад був приємним, позитивним для авторки.

Образ святкового дійства закарбувався в пам'яті авторки-оповідачки тому, що вона вперше побачила в місті Святих Марій, котре розташоване в Провансі, на Великдень понад двадцять тисяч циган, які зібралися, аби відвідати гробницю Святої Сарі. А особливо Наталені Королеві запам'яталася палка молитва циган біля гробу Святої Сарі: "Ось пристрасно, жагучо ридає чорна молодиця й товче головою в потемнілу труну Святої. А обіч притулилась цокою й тихо, довірливо шепче, "на вухо гробниці" сповідається друга. Он третя схилилась і гладить-гладить домовину, як любу й милу доньку. Тісно при ній поклала на гробницю бронзова мати немічну, позеленілу дитинку

й обнімає заразом її й ріжок саркофагу" [б: 65]. У цей день цигани були неймовірно чемні, не просили милостиню, не крали. Вражена такою поведінкою циган, письменниця дуже добре запам'ятала це яскраве дійство. І відтворила його через декілька десятків років.

Композиційно спогад у структурі оповідань Наталени Королеви зазвичай розміщений у пролозі, де авторка обґрунтовує причини його реанімації та презентації, як-от в оповіданні "Різдвяні настрої": "В Піренеях кажуть, що «Великдень належить Вітру, а Різдво – Душам Померлих». І привітом від цих душ повіяло на мене зі сторінок "Наступу", зі спогадів п[ан]ї О. Косач-Кривенюкової про Луцьк" [б: 92]. Імла далеких спогадів дитинства повернула туди, де їй було приємно, – до Волині, звідки письменницю вивезли ще малою. У цьому спогаді визначальними для авторки стали образи Луцького замку, срібної широкої річки Стир. Спогади дитинства були радісні, приємні, адже вони дарували позитивні емоції пережитого: розповіді бабусі про Фросту-богатиря, короля Снія та його доньку Маоль. Бажання поділитися ними з'явилося в письменниці напередодні Різдва, адже саме в ці дні кожна віруюча людина апелює до спогадів дитинства, згадує родинну вечерю, процес приготування до неї, родинний затишок, померлих родичів, які вже не зберуться за родинним святковим столом.

Яскравим спогадом часів дитинства, яке провела Наталена Королева в Луцьку, став також образ великого, висіченого з льоду Хреста на річці Стир, облитого буряковим соком. Спогади дитинства свідчать про ностальгію письменниці за щасливими роками дитинства, проведеними в Луцьку. Окрім образів предметів та явищ, авторка презентувала образи особливих для неї людей, які так чи так відіграли роль у становленні її світогляду. До таких особливих людей

вона зарахувала стареньку пані Горбачевську – дружину покійного професора Горбачевського. Ця жінка доживала свого віку в будинку для літніх людей сестер Борромейок. Наталена Королева відвідувала її, але жінка вважала, що з нею розмовляє Ліля Косач-Кривенюк, молодша сестра Лесі Українки. І як Наталена Королева не намагалася переконати пані Горбачевську в тому, що вона не Ліля Косач-Кривенюк, сліпа жінка стояла на своєму. Тож і закарбувався в пам'яті письменниці цей факт знайомства як специфічний епізод із власного життя.

В оповіданні "Окрадені" Наталена Королева відсилає читача до спогадів своєї молодості, конкретизуючи час: "Я ж щойно вийшла з Київського інституту "благородних дьвиц"..." [б: 105]. У цьому спогаді увага сконцентрована навколо постаті Василя Тарнавського, говорячи про якого, письменниця використовує інтеретекстуальне включення на кшталт: "Сьогодні, може лише я, серед живих, знаю "правдивого" Васюка, а не того "київського Чайльд-Гарольда" і чоловіка легендарної "графині Тарновської", яку всі європейські газети називали "демоном жаги", "венеціанським вампіром" і іншими такими почесними титулами" [б: 106]. Завдяки таким інтеретекстуальним включенням вона увиразнює образ Тарнавського, допомагає читачеві краще уявити поведінкові риси цього чоловіка.

Письменниця вмотивовує свій спогад так: "У віддалі минулого ця постать Василя Тарновського здається мені ще трагічнішою. Не вмів він ні згадати себе, ні створити собі своє життя. І сьогодні, здається мені, що було це тому, що наскрізь стихійний українець, Васюк, "не впізнав своїх". А до чужих не міг пристати. Не міг жити їхнім життям" [б: 106]. Цей спогад розлогий за структурою, авторка подала власні роздуми над долею чоловіка. Сум,

розпач про долю Василя Тарнавського становлять основу спогаду.

У назві оповідання "Згадки про мої подорожі" лексема "згадки" посідає сильну позицію, оскільки вона в структурі назви перебуває на першому місці. Окрім цього, вона вжита в множині, тож сюжет твору сплетений із низки ремінісценцій, котрі пов'язані з подорожами, мандрями.

Причина спогадів чітко окреслена також на початку твору: "Сьогодні, коли мое каліцтво (хвора нога) не дозволяє мені навіть на "подорож" до Мельніка, міста на горі за півтора кілометра від мене (я живу на передмісті серед виноградників та овочевих садів), згадую про свої численні подорожі, які доводилось мені робити за молодих літ" [б: 142]. Тож розпач від фізичного стану, відсутність можливості пересуватися самостійно повернули Наталену Королеву до спогадів.

Авторка апелює до спогадів п'ятдесятирічної давнини, прекрасно розуміючи, що більшість образів предметів, явищ, про які вона буде розповідати, вже давно зникли: "Тож це не тільки згадки про подорож, але, так би мовити, "археологічна подорож" у минуле" [б: 143]. У спогадах Наталена Королева відтворює образи трьох країн – це Греція, Італія та Єгипет, які справили на неї незабутнє враження на все її наступне життя. Функції цих спогадів в оповіданні "Згадка про мої подорожі" – це познайомити читача з повсякденням мешканців Риму, Каїру, дати поради щодо поведінки під час подорожі цими містами. Адже саму розповідь авторка буде у формі рекомендацій: "І пам'ятайте: не питайте виходячи, скільки ви "винні" за випиту каву! Це була б тяжка образа, а про вас свідчило б, що ви неук, невихована людина, дикун і варвар. Бо акт продажу килима має свої традиції, закони, звичаї. Це не звичайна "комерція", але свого роду "мистецтво" і "патріотична пропаганда", говорячи

сьогоднішньою мовою. А купця шанують не тому, що він багатий, а тому, що він «бачив світ» і «вміє говорити з людьми» [6: 151].

Відзначимо, що в цих спогадах про далекі країни помітним є використання таких персональних займенників, як "я", "мені", котрі дуже добре підкреслюють переживання себе як суб'єкта досвіду. Письменниця за допомогою спогадів розкриває свої симпатії до тієї чи тієї культури, вона з легкістю демонструє перед читачем пережиті емоції, настрої, власне розуміння *Іншості*.

Зокрема, авторка зазначає, що дуже любить Єгипет, а тому про нього може говорити годинами. Згадуючи Єгипет, Наталена Королева ніби знову проживає всі моменти свого життя. Тож спогад у цьому оповіданні є маркером прожитого життя, адже письменниця ще на початку оповідання зазначила, що ці спогади п'ятдесятирічної давнини. У такий спосіб Наталена Королева рефлексує свій археологічний, мандрівний досвід. Авторка фокусує увагу читача на власних переживаннях та почуттях: "Каїр!.. Перше враження: очі осліплені світлом, сонцем і різноманітними барвами. У вухах аж гуде від різних мов. Вулиці переповнені людьми у чалмах, фезах, тарбушах, довгополах "кафтанах", плащах або майже голими. Серед мов домінує арабська, в якій мені завжди вчувався немов віддалений брязкіт зброї" [6 : 146]. Її спогади про інші країни виконують не лише інформативну функцію, а й пізнавальну, адже Наталена Королева максимально наснажує розповідь про цікаві місця тієї чи тієї країни історичними, культурологічними або релігійними фактами: "Взагалі, психологія орієнтального купця дуже відрізняється від психології купця-європейця. Для європейця комерція є одним із засобів заробітку, як кожне інше ремесло. Це нецікава щоденна праця, як усяка інша. Це також засіб розбагатіти. Для

східного купця це певного роду «контемплативне зайняття», зв'язане з заробітком, але з різними можливостями, несподіванками – щось, як для європейця полювання. Звичайно, і східній купець радий заробити, особливо на англійцях та американцях. Бо англійців не люблять з давніх часів як гнобителів усіх народів Орієнту. Американців він уважає за «дивні істоти», які циняють лише одно золото, дарма що виглядають, як люди" [6: 149]. Така розповідь чудово демонструє ерудицію письменниці, її обізнаність з усіма сферами життя представників різних націй.

Окрім спогадів про пережитий досвід власних мандрівок, Наталена Королева поділилася спогадами про особистостей, із якими була знайома, та презентувала перед читачем свої роздуми про їхню долю. У таких спогадах вона максимально відверта з читачем.

Спогад про Олександра Олеся в основі сюжету оповідання "Силует": "Мало я знала О. Олеся. Бачила його лише кілька разів. І сьогодні встає у моїй пам'яті образ, напівстертий часом – але не забудт'ям! – силует" [6:159], тобто письменниця спробувала лише передати деякі контури образу Олександра Олеся. На початку оповідання вона знову перепрошує за те, що не пам'ятає чітко рік зустрічі з Олесем, а пояснює вона це тим, що в особистому житті вона переживала чимало життєвих негараздів (смерть мачухи). Переповідаючи про своє нове життя в Празі, Наталена Королева апелює до слів Данте: "In spirit vita puova!" [6 :164], ці слова "Настало нове життя!" декларують новий етап життя письменниці.

Зі спогадів авторки Олександр Олесю постає веселим та жвавим чоловіком: "Розмова була весела, пересипана сміхом, жартами, експромтами, як, наприклад, коли дружина запитався Олеся, що йому найбільш сподобалось у Відні – він бо приїхав з Відня, – Олесю сперся на руку й почав декламувати: –

Урбанікелер! Урбанікелер! Ох, не один там лишив гелер... " [6: 165]. Проте з кожною зустріччю вона помічала зміни не тільки його настрою, а й зовнішності: "Отож, щоразу, як я знов бачила Олеся, видавався він мені сумнішим, товстішим, байдужішим до всього. Обличчя було опухле – як у втомленого, голос хрипкий... " [6:167]. Побачене змушувало її роздумувати над причинами такого швидкого згасання поета: "Та ж час минає... й нічого не міняється! Чудесна сила не переносить його на ту – вимріяну! – Україну. Навколо – чужі люди, чужа мова, чужі звичаї й... цілком інша праця, ніж та, що він робив дома... Часами тяжка і... неприємна! Емігрант починає сумувати, стає байдужий до всього! І впадає до апатії... Або заривається до свого малесенького "комашинника", до свого "куточка" [6: 166]. Роздум передає занепокоєння авторки, глибоке осмислення стану поета, який викликав стільки позитивних емоцій від часу першої зустрічі. Вона порівняла стан Олександра Олеся зі станом іспанського бика "abanto": "Це – досить рідке явище – такі тварини, що не кидаються до одчайдушного, скаженого бою з еспадою. Але чекають зрезигновано, спустивши голову на перший, смертельний удар... Таким мені здавався й Олень" [6:168]. Адже вона була вражена, що поет передчував свою смерть, бо не раз про це говорив її чоловіку. Олександр Олень марнів, дуже помітно змінювався ззовні. Передчуття смерті супроводжувалися хворобливими галюцинаціями. З часом від нього залишився лише силует, така собі жива оболонка.

Тож спогад про Олександра Олеся, котрим письменниця поділилася в оповіданні "Силует", наснажений сумом, розпачом та тугою про видатну людину, з якою їй довелося спілкуватися на певному етапі свого життя. Відповідно й зустріч із поетом справила сильне враження на Наталену Королеву, яке вона

реанімувала на схилі літ. Спогад, яким поділилася письменниця, – це спроба нагадати всім читачам про українську еліту в еміграції, про їхню ностальгію за рідним краєм, адже всі ці емоції не раз переживала й сама авторка.

Відзначимо, що під час реанімації таких спогадів про видатних особистостей особливо включеною в процес пригадування є емоційна пам'ять, яка дає змогу довгостроково зберігати інформацію з минулого, а з часом відтворювати важливі факти, образи, явища минулого. Тож емоційна пам'ять Наталени Королеви сприяла відтворенню цікавих моментів минулого в художній формі та дала змогу поділитися з читачем власним життєвим досвідом, спостереженнями. Цінність спогадів Наталени Королеви в тому, що вони презентують різні життєвочасові періоди письменниці.

Висновки й перспективи дослідження. Отже, відзначимо, що спогади в оповіданнях Наталени Королевої різні за своєю структурою: розлогі, епізодичні, фрагментарні. У більшості проаналізованих творів письменниці переважають все ж таки епізодичні спогади, котрі виконують різні функції: повчальну, інформаційну. Саме в таких спогадах постають образи конкретних подій або ж роздуми пережитого досвіду. Такого типу спогади класифікуємо як самовизначальні. Переважна більшість спогадів в оповіданнях Наталени Королеви належать до зрілого періоду її життя, адже саме тоді вона багато подорожувала, працюючи в різних археологічних комісіях. Спогади юності зафіксували дуже яскраві образи людей, процесів, які накопичували життєвий досвід авторки. Помічено, що, переповідаючи спогади юності, письменниця ніби перепрошує в читача за певні неточності в такий спосіб: "давно це було", "в якому це було році? Не згадаю".

Спогади в структурі сюжету малих прозових жанрів Наталени Королевої виконують такі функції:

самопрезентації (фіксація цікавих біографічних фактів із життя письменниці), інформаційну (екскурс в історичне минуле), культурологічну (знайомство з культурою іншої країни), ретроспекції (погляд у минуле, аналіз минулих подій, пережитих життєвих ситуація).

У спогадах письменниця рефлексує власний життєвий досвід, а її згадки є своєрідними маркерами минулого життя, за яким вона сумує, ностальгує, а ще переживає приємні моменти радості. Наталена Королева через спогади демонструє дуже високий рівень самосвідомості, а також

рідкісну людську рису – об'єктивно подивитися на себе "збоку".

Відзначимо, що інтертекстуальні вклучення в структурі спогадів також виконують певні функції, а саме: акцентуальні, образотвірні, ілюстративні. Інтертекстуальні вклучення в спогадах представлені у формі алюзій і мимовільних пригадувань.

Безперечно, творчість Наталени Королеви потребує подальших ґрунтовних наукових розвідок, адже її дивови́т можна досліджувати з різних позицій та контекстів, відкриваючи нові грані творчості письменниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Болотова В. Види перспектив спогадів в автобіографічній пам'яті. *Психологія та соціальна робота*. 2019. Т. 24. Вип. 2 (50). С. 20–34.
2. Буслаєва К. Космологічні міфомотиви: бінарна опозиція "вода"/"вогонь" як вияв пантеїстичності світовідчуття у творчості Наталени Королевої. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції*; відп. ред. Сабадош І. В. Ужгород, 2007. Вип. 11. С. 49–53.
3. Ковальчук Ю. Інтертекст як ключовий прийом створення власного інтерпретаційного "дивови́ту" у збірці оповідань "Легенди старокиївські" Наталени Королевої. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 14. Т. 2. 2020. С. 161–169.
4. Ковпик С. Унікальність культурологічного коду прози Наталени Королевої крізь призму інтертекстуальності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Випуск 1 (49). 2023. С. 59–64.
5. Королева Н. Життя і творчість у документах та матеріалах (до 120-річчя з дня народження): збірка документів; уклад. та автор передмови І. Тюрменко. Київ: Дельфін, 2008. 88 с.
6. Королева Н. Силует; упорядкув. і прим. Н. І. Лисенко; худож.-оформлювач Т. О. Калюжна. Харків: Фоліо, 2020. 252 с.
7. Переломова О. Лінгвокультурні коди інтертекстуальності українського художнього дискурсу: діахронічний аспект: монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2008. 208 с.
8. Смушак Т. Мотив самотності у автобіографічній творчості Наталени Королевої та Ірен Немировської (на матеріалі повісті "Без коріння" та роману "Вино самотності"). *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди. Серія: Літературознавство*. Вип. 3 (79). Ч. 2. 2014. С. 212–225.
9. Усачова К. Світ легенд Наталени Королевої. *Дивослово*. 2012. № 6. С. 42–50.
10. Фірман О. Жанрово-стильові особливості прози Наталени Королевої: дис. ... канд. філ. наук 10.01.01. Тернопіль, 2019. 216 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bolotova, V. (2019). Vidy perspektyv spohadiv v avtobiografichnii pam'iaty [Types of perspectives of memories in autobiographical memory]. *Psykhohihiia ta sotsialna robota*. 2019. Vol. 24. Iss. 2 (50). P. 20–34. [in Ukrainian].
2. Buslaieva, K. (2007). Kosmologichni mifomotyvy: binarna opozytsiia "voda"/"vohon" yak vyiv panteistychnosti svitovidchuttia u tvorchosti Nataleny Korolevoi. [Cosmological

- mythmotifs: the binary opposition "water"/"fire" as a manifestation of the pantheistic worldview in the works of Natalia Koroleva.]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva: materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii*; ed. by Sabadosh I. V. Uzhhorod, 2007. Iss. 11. P. 49–53. [in Ukrainian].
3. Kovalchuk, Yu. (2020). Intertekst yak kliuchovyi pryïom stvorennia vlasnoho interpretatsiinoho "dyvostvitu" u zbirtsi opovidan "Lehendy starokyivski" Nataleny Korolevoi. [Intertext as a Key Technique for Creating One's Own Interpretive "Wonderland" in the Collection of Short Stories "Legends of Starokyiv" by Natalena Koroleva]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Iss. 14. Vol. 2. 2020. P. 161–169. [in Ukrainian].
4. Kovpik, S. (2023). Unikalnist kulturolohichnoho kodu prozy Nataleny Korolevoi kriz pryzmu intertekstualnosti. [The Uniqueness of the Cultural Code of Natalia Koroleva's Prose through the Prism of Intertextuality]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Iss. 1 (49). 2023. [in Ukrainian].
5. Koroleva, N. (2008). *Zhyttia i tvorchist u dokumentakh ta materialakh (do 120-richchia z dnia narodzhennia): zbirka dokumentiv*; arranged by ta avtor peredmovy I. Tiurmenko. [Life and work in documents and materials (to the 120th anniversary of his birth): a collection of documents; compiled and edited by I. Turmenko]. Kyiv: Delfin, 2008. 88 p. [in Ukrainian].
6. Koroleva, N. (2020). Syluet [The silhouette]; uporiadkuv. i prym. N. I. Lysenko; khudozh.-oformliuvach T. O. Kaliuzhna. Kharkiv: Folio, 2020. 252 p. [in Ukrainian].
7. Perelomova, O. (2008). *Linhvokulturni kody intertekstualnosti ukrainskoho khudozhnoho dyskursu: diakhronichni aspekt: Monohrafiia*. [Linguistic and Cultural Codes of Intertextuality of Ukrainian Artistic Discourse: Diachronic Aspect: monograph]. Sumy: Vyd-vo SumDU, 2008. 208 p. [in Ukrainian].
8. Smushak, T. (2014). Motyv samotnosti u avtobiohrafichnii tvorchosti Nataleny Korolevoi ta Iren Nemyrovsky (na materialï povisti "Bez korinnia" ta romanu "Vyno samotnosti") [The motif of loneliness in the autobiographical works of Natalena Koroleva and Irene Nemyrovska (based on the story "Without Roots" and the novel "The Wine of Loneliness")]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. Skovorody. Serii: Literaturoznavstvo*. Iss. 3 (79). P. 2. 2014. P. 212–225. [in Ukrainian].
9. Usachova, K. (2012). Svit lehend Nataleny Korolevoi. [The world of legends of Natalena Koroleva]. *Dyvoslovo*. 2012. № 6. P. 42–50. [in Ukrainian].
10. Firman, O. (2019) *Zhanrovo-stylovi osoblyvosti prozy Nataleny Korolevoi*. [Genre and stylistic features of Natalena Koroleva's prose]: PhD(c) thesis 10.01.01. Ternopil, 2019. 216 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 04.09.2023
Схвалено до друку: 29.09.2023